

Je aprioristična, togo ravna po simetriji, operira s tretjino, s številom 3 in s »sveto« sedmico. Je že na prvi pogled komplicirana, zlasti še v primerjavi z zgornjo po zlatem rezu. Odmori med posameznimi deli so povsem drugače zarežani kot tam.

Zadnje tri kitice tvorijo enoto, »sklep«, ki po klasični retoriki ustreza prvim trem, »uvodu«, in vso pesnitev »izbalansira«. Toda zaključna stanca tega sklepa, 53. cele umetnine, je vsebinsko docela samostojna, torej ne... | 3, ampak... | 2 | 1.

S tem pa je že načeta cela stavba: od konca zadeta se podira kot vrsta pokonci postavljenih domin, brž ko se dotakneš poslednje.

Ti 2 (dve) kitici, 51. in 52. po novem, sta zdaj v Žigonovi arhitektonski vrsti takorekoč odveč, ne spadata ne k III. delu ne k »sklepu«, marveč nekako visita med njima; »arhitektonika« bi torej morala biti ali $(7 + 1 + 7 + 2) | 1$ ali $(7 + 1 + 9) | 1$, kar pa je za simetrično podobo oboje nemogoče.

Za *Krst* je Prešeren sam v pismu Čelakovskemu prosil, naj ga presojamo kot »metrično nalogo«. Če izraz »metrično« razumemo nekoliko širše, to je kot »kompozicijsko«, potem moramo reči, da jo je naredil odlično. Ali odlično je pesnik že prej rešil neko drugo »kompozicijsko« nalogo, *Sonetni venec*; pričujoča analiza *Krsta* pa samó priča, da je res poznal prijeme zlatega reza in da je ta inštrument rabil že v *Vencu*.

Od kod ga je poznal, to je posebno vprašanje. Če pa se spomnimo, da je imel v svoji knjižnici tudi matematične strokovne knjige, da se je torej za to vedo posebej zanimal, bi bilo za odgovor treba pregledati to literaturo, če ni morda prav iz nje poznal matematika Fibonaccija in njegove zajčke.

REGESTA PREŠERENIANA*

Ker ne bom mogel materiala, ki se mi je v življenju nabral, nikoli obdelati, ga podajam tukaj v obliki regest, tj. kratkih opozoril na posamezne probleme in na njih rešitev.

Vsak teden tega koledarčka rešuje eno zadevo.

Vrstnega reda ni nobenega: kakor mi je prišlo na misel, pod roko, tako sem zapisoval.

Mogoče bo pa le stvári ali komu kaj koristilo.

Med prešereniana štejem vse, kar je v zvezi s pesnikom, njegovim časom in prostorom.

1. Bratca Andreja beg in vrnitev

O teh dveh epizodah iz Smoletovega kratkega, pa precej bučnega in burnega življenja menimo, da smo kar zadostno poučeni, zlasti o prvi, in to iz pisem Marjete Benedičičeve, ki je z vidnim čenčarskim zadovoljstvom o dogodku poročala Čopu v Lvov. Po njenem pripovedovanju je Smolè, ki je bil pred »falisementom«, po velikem popivanju zbežal iz Ljubljane zadnji

* Iz dragocenih in zanimivih dognanj loškega rojaka prešernoslovca smo v Loških razgledih 1975 natisnili prispevek *Sonetni venec I*, ki ga avtor tokrat nadaljuje in zaključuje. Iz njegovih zapisov v koledarčku za leto 1970 s skupnim naslovom *Regesta prešereniana* smo z avtorjevim sodelovanjem izbrali za objavo še nekaj skopih, a dokumentiranih prispevkov k prešernoslovju.

ali predzadnji dan junija 1827, in to v Trst, od tam pa naprej v svet, da bi se izognil roki pravice.

Ljubljana je bila prve dni julija tistega leta vsa pokonci: fakinaža, štongrajtarji (stongrajtar = pomožni kočijaž, iz nem. Stangenreiter), vsa nižina si je mela roke in se krohotala: Poštmaister je faliral! »Pobrisal« jo je! V Ameriko! Pravičniki so nemeli in bledeli od razkačenja. Bratec Andrej pa je nekje na Bavarskem užival lepo pokrajino in lepe deklice, nad vse zadovoljen, ker se mu je »coup« tako gladko posrečil.

Nekje na Bavarskem? Pot v Trst vendar ne drži čez Bavarsko! Seveda ne: Andrej namreč ni bežal na jug, k morju, marveč na sever, k Donavi.

Ljubljana si je po prvih dneh julija 1827 komaj malo oddahnila, ko je zopet »treščilo«: tokrat ne v bratca, marveč v birokrate. Iz Linza je namreč prišel od tamkajšnjega gubernija dopis, v katerem se sporoča, da se je tam zglasil trgovski »subjekt« Andreas Smolè iz Ljubljane; da je imel potni list itd. v redu; da mu je listina dovoljevala gibanje le znotraj Avstrije; da je zato prosil dodatnega dovoljenja še za druge države in da so mu ga tudi dali, ko pa je bilo sicer vse »v redu«.

Tiralica za Andrejem, ki so jo v začetku julija izdali v Ljubljani, se je pač zakasnila in prebrisani »subjekt« ji je ušel na Nemško, Francosko, Britansko...

Govorice o falirančevem begu v Trst niso bile resnične; gotovo so jih Smoletovi nalašč trosili po mestu, da bi mu zabrisali sled.

Čez Trst pa se je rehabilitirani Andrej po slabih štirih letih vračal.

Kakor nam je njegov itinerarij 1827. leta znan le v glavnih potezah, tako tudi zdaj, 1831.

Mati je v nekaj letih sinovo »nesrečo« spravila v red, poravnala njegove kupčijske nerodnosti in se pobotala z upniki, takó da je bil ljubljani fant zopet čist in dostojen za Ljubljano. Konec leta 1830 ali koj v začetku 1831 je prišel čas za vrnitev: konkurz je bil odpravljen 22. 2. 1831.

Mislím, da je glavno smer za obakrat, za beg in vrnitev, zapisal Prešeren:

Videl si Nemško, Francosko, Britansko...

za tja,

videl si Švajca visoke goré,

videl si jasno nebó ital'jansko...

za nazaj.

Na tej poti domov ga do zdaj znani dokumenti izpričujejo najprej šele v Milanu, to se pravi zopet v »domovini«. Ta pa je hotela črno na belem vedeti, kdo je ta »potepuh« — časi so bili nemirni, polni raznih dvomljivih in sumljivih tipov.

Smolè je moral prositi v Ljubljano za potni list in ga tudi dobil, takó da se je lahko brez nadaljnjih sitnosti vrnil domov, kamor je prišel nekako v pozni pomladi, se pravi nekako po štirih letih.

2. Tončka, ki je bila Marija

Če se je pri Grkih sedem mest prepiralo o rojstvu Homerja, se je pri nas sedem, to se pravi veliko mož užigalo o zadnji Prešernovi Lavri. Najprej sta bili v ognju dve, Jerica in Marija, potem pa so priglasili za kandidaturo še eno, Antonijo — Tončko.

Parisa, ki bi prepir odločil, pa ni od nikoder. Torej zaigrajmo to vlogo! Gre za dve mlajši hčerki Metke Podbojeve.

Prva sporočila o njima in o njunem razmerju do Prešerna nam je zapustila tretja, starejša hči Barbara — Betty, tedaj, to se pravi v začetku štiridesetih let, že okrog deset let poročena Kogl. Njeno pripovedovanje je poznal, poslovenil in spravil na dan Levec (1875). Betty pa deklice ne imenuje, pravi le, da ji je pesnik napisal pesem *K slovesu*.

Natančneje nam o Bettynih spominih poroča njen pranečak Franc Drenik v pismu iz 1897. leta, ali ker njegovo pisanje ni prišlo v javnost, o tem pozneje. Na vrsti je Ana oziroma hči Ernestina Jelovškova po njenih besedah.

Jelovškova-mati do drugih ljudi ni bila kaj posebno ljubezniva, ali kadar se je spominjala svojih nekdanjih znancev iz podbojske okolice, je iz nepremagane ljubosumnosti izgubila vsako mero. Ženine iz tega kroga je kar po vrsti pomazala: Kogl ji je postopač, Moline grd nad vse, Več pa razbojnik, ki je nazadnje končal na vislicah. Vse to ni nič res, zlasti še ne o zadnjem — zamenjala ga je menda z ogrskim generalom Vecsijem, ki je takisto končal —, ali treba je imeti to na umu pri presoji njene objektivnosti in zanesljivosti.

Ana-Ernestina tudi Prešernove izvoljenke ne imenuje, a razločno opiše: »... tretja (od treh hčerk), o kateri so govorili, da jo vzame moj oče, je vzela nekega Angleža...« — Jerica torej.

Od Ernestine dalje pa ta ne izgine več kot pesnikova Lavra.

Vrhovnik, ki povzema zgornji odlomek — »...govorica je šla, da...« — doda prvič tudi ime in kazalo je, da je stvar rešena. Pa ti pride Kidrič in najde pri Metki novo, do tedaj še neznano ime tretje hčerke, Antonija-Tončka: ta da bi bila »utegnila« biti iskana deklica. In Kidrič je do zadnjega omahoval, z njim pa še nekateri, ali očitno se nagibajoč k Jerici. Slodnjak pa je prenehal s takim negotovim ravnanjem in se nedvomno odločil za — Jerico (SBL, Prešernovo življenje 1974).

Kaj pravzaprav govori zanjo?

Edino to, kar pripoveduje Ernestina, vse drugo so zgolj take okoliščine, ki se dajo prav tako aplicirati tudi na novinko Tončko: da je pesnik mnogo zahajal v gostilno njene matere, da se je rad »sukal« okrog hčerk in podobno.

Proti domnevi Prešeren—Jerica pa stoje jasno in nedvoumno besede Franca Drenika, pranečaka Koglove, ki je 23 let stanoval v njeni hiši in jo velikokrat slišal kramljati o pesniku:

»Med nami (tj. Podbojkinimi hčerkami, Koglovo in še dvema neomoženima) odlikoval je Prešeren očitno sestro Marijo, rekoč: 'Ta je gosposka, ker je bleda, vitka in mila. Ve ste pa Gorenjke'.

*Bela ko mleko, rudeča ko kri,
Zaljubljeno gleda, na smeh se drži.«*

In še: »Pesem *Da ne smem, si ukazala* itd. je Prešeren sestri Mariji posvetil. Tako vsaj se je sodilo splošno.« (Pismo 30. 5. 1900.)

Sestra (Koglove) — Marija?

Potemtakem še ena, peta Metkina hči? Marija, Betty, Antonija, Jerica, Marija?

Literarna zgodovina meni na to, da je Drenik »vse pobrkal«, zlasti ko imenuje svojo taščo Marijo.

Ali prav to nas sili biti previden.

Drenik pripoveduje, da se je poročila z Večem, da je bila Marija, njegova žena, roj. Več, edina hči te naše Marije roj. Podboj, kar je res, ker so ji, Večevi, vsi drugi otroci zgodaj pomrli; da je bila Koglova »prava teta« njegove žene, kar je tudi res; in še vse druge okoliščine se pri njem ujemajo z znano resničnostjo — kaj naj bi torej bil »pobrkal«?

»Sestro (Bettyno) Marijo«, svojo taščo, ki da ji ni bilo ime Marija, ampak Antonija (Tončka). To pa ravno ni res. Ta »sestra« se je v resnici imenovala Marija Antonija (Antoinette). Ker pa je bila v družini že ena Marija, najstarejša hčerka, roj. 1815, so to drugo z določilom Antoinette, roj. 1822, klicali za Tončko. Cerkveno pa je bila tudi ta še vedno Marija in se je kot Marija tudi poročila; zato Drenik tudi nič ne »brka«, če jo Marija imenuje, saj tedaj, ko se je poročil, njegova tašča ni bila več otrok Tončka.

Naša Marija, recimo ji št. 2, in Antonija Podboj sta torej ena oseba. In ker Jerica kot zadnja »Lavra« ne pride več v premislek, ostane samo še ona.

Njej torej je namenjena tista lirika iz začetka štiridesetih let, zlasti šopek *Ukazi, K slovesu, Sila spomina*, ki strnjen in faktografsko razvrščen stoji v *Poezijah*:

- Marija ukazuje pesniku, da »jo mora pozabit'«,
- Marija obrača od njega »obraz mili«,
- Marija ga bo »pomnila do zadnjega dne«.

Priloga

Metka Podboj

mati

hčerke:	Marija	Betty	Marija Antoinetta	Jerica
	r. 1815	r. 1817	r. 1822, por. Več	r. 1824
	= Marija 1		= Tončka = Marija 2	
			hči: Marija	
			r. 1851, por. Drenik	
			sin: Franc	

Skica rodovnika Podbojevih, iz katere je razviden rod »Tončke« in Franca Drenika. — Dosedanja nejasnost v tem rodovniku je tudi mene zapeljala, da sem tisto, kar velja za Marijo 2, nekoč apliciral za Marijo 1, da sem se torej »urezal« za kakih deset let. Tisti 11. odstavek v Loških razgledih XXI, 152 je zdaj treba črtati! — Zaradi jasnosti naj dodam še to, da sta pesnika v Kranju obiskali Betty in Jerica, ne pa naša Marija 2.

Zusammenfassung

FRANZ PREŠERENS »SONETTENKRANZ«

II

Die Struktur des »Sonettenkranzes« wurde bisher als dreiteilige, streng mathematisch-symmetrische Komposition mit dem Höhepunkt in der mittleren 8. Strophe und den entsprechenden Koronalen 1—7 vor und 9—15 nach ihr erklärt — also linear dargestellt $7 + 1 + 7$. Doch ist die 8. Strophe inhaltlich keineswegs die Mitte bzw. der Höhepunkt des »Kranzes«, sondern ist das die 9. Strophe, womit sich das numerische Bild sehr verändert, und zwar auf $8 + 1$ (Höhepunkt) $+ 5 + 1$ (Magistrale). Der »Kranz« umfaßt demnach 13 Koronale ($8 + 5$), 1 Höhepunkt und 1 Magistrale. Die Zahlen, zu denen man derart gelangt, 1, 5, 8, 13, sind scheinbar eigenwillig, in der Mathematik jedoch als Fibonacci's Kaninchenreihe bekannt, in welcher der Quotient zweier aufeinanderfolgender Zahlen ($5 : 8$, $8 : 13$ usw.) immer derselbe

ist, 0,62. Das entspricht nun den Erfordernissen des Goldenen Schnitts, daß nämlich das Verhältnis des kleineren Teils einer Einheit zu ihrem größeren Teil dem Verhältnis des größeren zum Ganzen gleich ist, somit für den »Kranz« $5:8 = 8:13$.

III

Daß diese Erklärung nicht eigenwillig ist, zeigt auch die Strukturanalyse einiger anderer Gedichte Prešerens, besonders der »Taufe an der Savica« (Krst pri Savici), das man bisher analog der früheren Analyse des »Sonettenkranzes« mit einer langen, kaum faßbaren Zahlenreihe darstellte:

»Uvod« (Einleitung)

2//1/222//1/222/1//222/1//2

»Krst« (Die Taufe)

3//313/3/313//313/1/313//313/1/313//3

während eine solche Reihe dem Goldenen Schnitt nach bzw. nach Fibonacci einfach und übersichtlich ist:

$13 + 13$

$13 + 13 + 13 + 13 + 1$

oder ins einzelne gehend:

$(5 + 8) + (8 + 5)$

$(5 + 8) + (8 + 5) + (8 + 5) + (5 + 8) + 1$

Das grundlegende Zahlenelement ist also dasselbe wie im »Sonettenkranz«, 13, und auch die Verhältnisse entsprechen dem Goldenen Schnitt, $5:8 = 8:13$.

Besonders ist auch zu unterstreichen, daß wir unseren Aufbau aus dem Inhalt der Dichtung herleiten, während das beim oben erwähnten Aufbau bezweifelt werden kann.

REGESTA PREŠERENIANA

1

Um den gesetzlichen Folgen seiner bevorstehenden Zahlungsunfähigkeit auszuweichen, floh Prešerens Freund Andrej Smolè in den letzten Tagen des Juni 1827 ins Ausland. In Ljubljana wurde allgemein gemunkelt, daß er über Triest geflohen sei. Das war jedoch nur lügenhaftes Gerede, das seine Nächsten verbreiteten, um die Spuren zu verwischen und ihn so vor der Verhaftung zu bewahren. Die bisher unbeachteten amtlichen Dokumente aus dieser Zeit bezeugen nämlich, daß er den Weg nach Norden eingeschlagen hatte, nach Linz an der Donau und von hier über Süddeutschland und durch Frankreich nach England.

Nach knapp vier Jahren kehrte Andrej nach Aufhebung des Konkurses im Frühling 1831 über Frankreich, die Schweiz und Oberitalien (Milano) in die Heimat zurück.

2

Um die Identifikation von Prešerens letzter Laura zu Beginn der vierziger Jahre des früheren Jahrhunderts wurde lange gestritten. Es handelt sich um eine der ledigen Töchter der Metka Podboj. Deren gab es angeblich zwei, Antonija und Jerica. Schließlich entschieden sich die Literaturhistoriker (Slodnjak, Paternu) für Jerica.

Die Familientradition der Erwähnten kennt aber noch eine Tochter der genannten Gastwirtin, Marija mit Namen, und diese soll dieser Quelle nach das gesuchte Mädchen sein.

So verwickelt sich die Frage noch mehr: Antonija, Jerica oder Marija? Das Rätsel ist jedoch lösbar, man braucht nur den entsprechenden Stammbaum einzusehen. Dieser kennt nur zwei »Kandidatinnen«, Jerica und Marija. Von einer Antonija steht nichts darin! Antonija, im Hausgebrauch Tončka (Tony), ist nur der zweite Taufname Marijas, das heißt Antonija und Marija sind eine und dieselbe Person.

Weil nun die Familientradition Marija ausdrücklich als Prešerens Liebe bezeichnet, muß das angenommen werden, Jerica dagegen aus dem Dilemma entfallen.

Unsere Marija ist demnach die zweite Marija in Prešerens Liebeserlebnissen; die erste war jene aus den Jahren 1831 und 1832, von der in der Abhandlung über den »Sonettenkranz« I die Rede war.